

mgr Marcin Jachimowicz

Krajowa Szkoła Sądownictwa i Prokuratury

ORCID 0000-0003-0009-5751

Studia Społeczne

ISSN 2081-0008

e-ISSN 2449-9714

str.117–132

INSTYTUCJA WARUNKOWEGO ZAWIESZENIE WYKONANIA KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI

THE INSTITUTION OF CONDITIONAL SUSPENSION OF A PRISON SENTENCE

STRESZCZENIE

Warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności jest jednym z elementów probationi. Istota tego środka probacyjnego opiera się na tym, że sąd orzeka najpierw o winie i karze pozbawienia wolności, która jest karą izolacyjną i dopiero wówczas jej wykonanie zawiesza na okres próby. Charakter warunkowego zawieszenia jest zatem złożony, albowiem daje się odnieść do płaszczyzny kary pozbawienia wolności i płaszczyzny środków poddania sprawy przestępstwa próbie.

W niniejszym opracowaniu omówiono regulacje zawarte w kodeksie karnym oraz kodeksie karnym wykonawczym z 1997 r. dotyczące stosowania środka probacyjnego w postaci warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności. Główny nurt rozważań podjętych przez Autora stanowi przedstawienie podstaw prawnych stosowania wskazanego środka probacyjnego. Ponadto artykuł zawiera omówienie problematyki związanej z długością okresu próby, dozorem, obowiązkami probacyjnymi, a także tematyki dotyczącej zarządzeniem wykonania kary pozbawienia wolności, której wykonanie warunkowo zawieszono. Celem badawczym pracy jest szczegółowe zapoznanie Czytelnika z regulacjami dotyczącymi wskazanej tu problematyki z punktu widzenia prawa karnego materialnego oraz wykonawczego. Główna hipoteza badawcza sformułowana przez Autora brzmi następująco: uregulowania prawne dotyczące warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności zawarte w ustawach: kodeks karny oraz kodeks karny wykonawczy z 1997 r. są słuszne. W pracy posłużono się takimi metodami badawczymi jak analiza tekstów prawnych oraz analiza dogmatyczna i analiza jurydyczna. Wnioski płynące z pracy, których szczegółowy opis znajduje się w podsumowaniu, potwierdzają postawioną hipotezę badawczą.

SŁOWA KLUCZOWE: kodeks karny, kara pozbawienia wolności, środek probacyjny, próba, dozór, obowiązek probacyjny.

ABSTRACT

Conditional suspension of a prison sentence is one of the elements of probation. The essence of this probation measure is based on the fact that the court first decides on the guilt and the penalty of deprivation of liberty, which is an isolating penalty, and only then suspends its execution for the probation period. The nature of conditional suspension is therefore complex, because it can be related to the penalty of imprisonment and the means of putting the perpetrator of the crime to trial.

This study discusses the regulations contained in the Penal Code and the Executive Penal Code of 1997 regarding the use of a probation measure in the form of conditional suspension of the execution of a prison sentence. The main thrust of the considerations undertaken by the Author is the presentation of the legal basis for the use of the indicated probation measure. In addition, the article discusses issues related to the length of the probation period, supervision, probation obligations, as well as the issue of ordering the execution of a prison sentence whose execution has been conditionally suspended. The research goal of the work is to familiarize the reader in detail with the regulations regarding the issues indicated here from the point of view of substantive criminal law and executive law. The main research hypothesis formulated by the author is as follows: the legal regulations regarding the conditional suspension of the execution of a prison sentence contained in the Penal Code and the Implementing Penal Code of 1997 are correct. The work uses such research methods as the analysis of legal texts, dogmatic analysis and juridical analysis. The conclusions of the work, detailed description of which can be found in the summary, confirm the research hypothesis.

KEY WORDS: penal code, imprisonment, probation, trial, supervision, probation obligation.

WSTĘP

Wobec sprawcy przestępstwa mogą zostać zastosowane środki probacyjne, o jakich mowa w rozdziale VIII k.k.¹ (art. 66 – 84 k.k.).

Środki probacyjne, to instytucja prawa karnego materialnego, a także prawa karnego wykonawczego realizująca wychowawcze oraz szczególnoprewencyjne cele reakcji karnoprawnej wobec sprawcy przestępstwa. Środki te są związane z poddaniem sprawcy próbie, a zasadniczym warunkiem ich zastosowania jest pozytywna prognoza kryminologiczna przejawiająca się w założeniu, że dotychczasowa postawa sprawcy oraz jego zachowanie po popełnieniu przestępstwa dają duże prawdopodobieństwo przestrzegania przez niego porządku prawnego w przyszłości.

1 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. - Kodeks karny, (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17, dalej jako: k.k.).

Wspólnymi cechami środków probacyjnych są: a) określony w przepisach sposób postępowania ze skazanymi; b) poddawanie skazanych próbie, która określona jest tak co do długości trwania, jak i co do warunków oraz rygorów z nią związanych; c) rozpościeranie nad skazanymi odpowiedniego dozoru ze strony organów sądowych i realizowanie w stosunku do probantów określonego programu oddziaływania resocjalizacyjnego; d) zróżnicowanie metod oddziaływania w zależności od formy probacji i osoby probanta; e) związanie powodzenia lub niepowodzenia okresu próby z określonymi następstwami prawnymi, różnymi dla każdej formy probacji, ale opartymi na zbliżonych zasadach².

Istotnym argumentem, jaki przemawia za stosowaniem wobec sprawców przestępstw środków probacyjnych, są aspekty ekonomiczne, albowiem środki tego rodzaju dają możliwość oszczędzenia zarówno czasu jak i kosztów postępowania sądowego lub kosztów związanych z utrzymaniem sprawcy w placówce penitencjarnej. Mankamentem stosowania środków tego rodzaju jest natomiast ograniczenie funkcji sprawiedliwościowej prawa karnego³.

Celem niniejszego artykułu jest przedstawienie problematyki dotyczącej warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności.

Przedmiot analizy stanowią unormowania prawne, wypowiedzi doktryny oraz orzecznictwo Sądu Najwyższego i sądów powszechnych dotyczące omawianej w artykule problematyki. Artykuł zawiera rozważania dotyczące sfery normatywnej i dogmatycznej, a także sfery sądowego stosowania prawa. Badania mają charakter krajowy. Prezentując temat, posługiwano się analizą tekstów prawnych oraz analizą dogmatyczną, a także analizą orzeczeń sądowych. W związku z tym tytułowe zagadnienie zostało przedstawione w aspekcie normatywnym, dogmatycznym i częściowo praktycznym. Główna hipoteza badawcza brzmi następująco: regulacje prawne dotyczące instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności są słuszne.

1. PODSTAWY STOSOWANIA WARUNKOWEGO ZAWIESZENIA WYKONANIA KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI

Sąd ma możliwość zastosowania wobec sprawcy przestępstwa środka probacyjnego w postaci warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności.

Rolą tego środka probacyjnego jest zapobieżenie ponownemu popełnieniu przestępstwa przez sprawcę oraz naruszeniu przezeń porządku prawnego. Warunkowe

2 S. Paweła, *Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu*, Kraków 2003, s. 267-268.

3 D. Szeleszczuk, w: *Prawo karne*, red. A. Grześkowiak, Warszawa 2007, s. 215.

zawieszenie jest szczególną formą wymiaru kary⁴, które jest integralną częścią orzeczenia o karze. Warunkowe zawieszenie wykonania kary jest swoistym środkiem polityki karnej, który stosowany jest wobec sprawców, którzy nadają się do prowadzenia wobec nich resocjalizacji w warunkach wolnościowych, jeżeli pozwoli to na powstrzymanie ich od powrotu do przestępstwa⁵. Jest to instytucja fakultatywna, zatem przez niezastosowanie instytucji z art. 69 § 1 k.k. sąd nie dopuszcza się obrazy prawa materialnego⁶. W okresie próby od skazanego oczekuje się społecznej poprawy, nie-nagannego trybu życia, przestrzegania porządku prawnego, a przede wszystkim nie-popełnienia nowego przestępstwa⁷.

Oczywistym rozwiązaniem jest, że zawieszeniu podlega kara wymierzona, a nie grożąca⁸.

Warunkiem skorzystania z tego środka probacyjnego jest wymierzenie sprawcy przestępstwa kary nieprzekraczającej 1 roku pozbawienia wolności. Bez znaczenia jest, w przypadku tego środka probacyjnego, czy sprawca popełnił przestępstwo umyślne, nieumyślne, czy też umyślnie – nieumyślne. Granica roku kary pozbawienia wolności, która umożliwia zastosowania warunkowego zawieszenia wykonania, dotyczy kary orzeczonej, a nie kary jaka pozostała skazanemu do odbycia po zaliczeniu okresu tymczasowego aresztowania.

Dodatkowo sprawca w czasie popełnienia przestępstwa nie może być uprzednio skazany na karę pozbawienia wolności, przy czym chodzi tu o skazanie zarówno na karę bezwzględnej pozbawienia wolności, jak i na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania⁹ i to za jakiegokolwiek przestępstwo lub przestępstwo skarbowe. Przez skazanie na karę pozbawienia wolności należy zatem rozumieć zarówno skazanie na karę bezwarunkowego pozbawienia wolności, jak i na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, zaś to, czy kara ta została wykonana i kiedy nie ma żadnego znaczenia dla oceny, czy została spełniona przesłanka o której mowa w art. 69 § 1 k.k.¹⁰. Wyłączona jest również możliwość warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności w oparciu o art. 69 § 1 k.k. także wobec wcześniejszego skazania na karę pozbawienia wolności wymierzoną na podstawie art. 37b k.k. Aby skazanie na taką karę było skuteczną przeszkodą do zastosowania warunkowego zawieszenia wykonania orzeczonej kary pozbawienia wolności, musi to być skazanie prawomocne. Wskazany w art. 69 § 1 k.k. warunek braku skazania sprawcy w czasie czynu na karę po-

4 Postanowienie SN z dnia 20 listopada 2008 r., II KK 180/08, LEX nr 468656.

5 Wyrok SA w Lublinie z dnia 27 maja 2015 r., II AKa 97/15, LEX nr 1768706.

6 Ibidem.

7 Ibidem.

8 L. Gardocki, *Prawo karne*, Warszawa 2001, s. 188.

9 Wyrok SN z dnia 16 lutego 2017 r., I KK 103/18, LEX nr 2279015.

10 Wyrok SN z dnia 30 lipca 2020 r., II KK 202/19, LEX nr 3186432.

zbawienia wolności ma charakter obiektywny i konieczność jego spełnienia nie jest zależna od wiedzy sądu rozpoznającego sprawę¹¹. Nie jest natomiast przeszkodą do zastosowania tego środka uprzednie warunkowe umorzenie postępowania, skazanie z odstąpieniem od wymierzenia kary, skazanie na grzywnę albo na karę ograniczenia wolności, a także skazanie na karę pozbawienia wolności w okresie późniejszym, a zatem w czasie po popełnieniu przestępstwa, jakie jest przedmiotem konkretnego postępowania, w tym również w czasie wyrokowania za to przestępstwo. Ponadto zastosowanie tego środka probacyjnego musi być wystarczające dla osiągnięcia wobec sprawcy celów kary, a w szczególności zapobieżeniu jego powrotowi do przestępstwa (art. 69 § 1 k.k.). Zapobieżenie powrotowi do przestępstwa jest minimalnym zadaniem kary, niemniej jednak wystarcza do oceny czy możliwe jest zastosowanie warunkowego zawieszenia wykonania kary¹².

Orzeczenie co do warunkowego zawieszenia wykonania kary następuje po oznaczeniu wymiaru kary, a faz orzekania nie powinno się łączyć, albowiem każda z nich charakteryzuje się innymi kryteriami¹³. Podstawową przesłanką zastosowania tego środka probacyjnego jest zatem już wymierzona kara pozbawienia wolności.

Nadmienić należy, że nie ma przeszkód do zastosowania instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności wobec sprawcy względem, którego zastosowano instytucję nadzwyczajnego złagodzenia kary. W ten sposób ustawodawca sformułował wymaganie pozytywnej prognozy kryminalnej, akcentując jeden z celów, którym kara warunkowo zawieszona ma służyć¹⁴. Instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności nie stosuje się do kary pozbawienia wolności orzekanej w trybie art. 37b k.k.

Wskazane w art. 69 § 1 k.k. przesłanki warunkowego zawieszenia wykonania kary w postaci wysokości wymierzonej kary, a także poprzedniego skazania na karę pozbawienia wolności nie znajdują zastosowania do wymiaru kary w przypadkach określonych w art. 60 § 3 i 4 k.k. (art. 60 § 5 k.k.). Zgodnie z art. 60 § 3 k.k. sąd, na wniosek prokuratora, stosuje nadzwyczajne złagodzenie kary, a może warunkowo zawiesić wykonanie kary pozbawienia wolności orzeczonej w wysokości do 5 lat, jeżeli sprawca współdziałający z innymi osobami w popełnieniu przestępstwa ujawni wobec organu powołanego do ścigania przestępstw informacje dotyczące osób uczestniczących w popełnieniu przestępstwa oraz istotne okoliczności jego popełnienia. Stosownie zaś do dyspozycji art. 60 § 4 k.k., na wniosek prokuratora, sąd może zastosować nadzwyczajne złagodzenie kary, a nawet warunkowo zawiesić jej wykonanie w stosunku do sprawcy przestępstwa, który, niezależnie od wyjaśnień

11 Wyrok SN z dnia 27 lutego 2023 r., III KK 637/22, LEX nr 3556237.

12 Wyrok SA w Warszawie z dnia 17 grudnia 2021 r., II AKa 171/21, LEX nr 3305170.

13 Wyrok SA w Krakowie z dnia 5 grudnia 2001 r., II AKa 279/00, LEX nr 56681.

14 Wyrok SN z dnia 28 lipca 1980 r., Rw 258/80, OSNKW 1980, Nr 12, poz. 91.

złożonych w swojej sprawie, ujawnił przed organem ścigania i przedstawił istotne okoliczności, nieznane dotychczas temu organowi, a dotyczące przestępstwa zagrożonego karą powyżej 5 lat pozbawienia wolności. Stosując warunkowe zawieszenie wykonania kary, na podstawie dyspozycji art. 60 § 5 k.k., sąd musi być przekonany, że pomimo niewykonania kary, sprawca nie popełni ponownie przestępstwa.

Kolejną przesłanką stosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary jest dodatnia prognoza kryminologiczna. Nie mamy tutaj do czynienia z terminem ustawowym, a wypracowanym i używanym w doktrynie. Dodatnią prognozą jest uzasadnione przypuszczenie, że sprawca będzie przestrzegał porządku prawnego, a w szczególności nie popełni nowego przestępstwa. Kryteria, jakie mają być podstawą ustalenia pozytywnej prognozy kryminologicznej, zostały wskazane przez ustawodawcę w art. 69 § 2 k.k. Orzekając w tym przedmiocie, sąd bierze pod uwagę przede wszystkim postawę sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste, dotychczasowy sposób życia oraz zachowanie się po popełnieniu przestępstwa. O pozytywnej prognozie, która uzasadnia zastosowanie warunkowego zawieszenia wykonania kary, decyduje całościowa ocena przesłanek wymienionych w art. 69 § 2 k.k.

Dokonując oceny postawy sprawcy sąd powinien brać pod uwagę okoliczności, w jakich wszedł on w konflikt z prawem: czy zdarzenie to miało charakter epizodyczny, jaki jest stosunek sprawcy do zaatakowanego dobra chronionego prawem¹⁵ oraz innych dóbr, a także porządku prawnego w ogóle¹⁶.

Sąd, rozważając możliwość warunkowego zawieszenia wykonania kary, bierze pod uwagę również właściwości i warunki osobiste sprawcy. W tym aspekcie sąd powinien mieć na uwadze charakter, a także cechy osobowościowe sprawcy, okoliczności dotyczące jego życia, w tym warunki materialne, mieszkaniowe, rodzinne oraz środowiskowe¹⁷, a nadto właściwości fizyczne i psychiczne człowieka, w tym stan zdrowia, niepełnosprawność, poziom rozwoju intelektualnego, zdolność do samo-krytyki¹⁸.

Istotne znaczenie ma również dotychczasowy sposób życia sprawcy. Chodzi tu o okoliczności związane z życiem oskarżonego przed popełnieniem przestępstwa, z uwzględnieniem jego dotychczasowej karalności, a także aktualnej sytuacji procesowej, innych prowadzonych wobec niego postępowań karnych, dyscyplinarnych, o wykroczenie, a nawet tymczasowe aresztowanie w innej sprawie¹⁹. Istotne znaczenie dla ustalenia pozytywnej prognozy kryminologicznej ma również zachowanie się

15 P. Hofmański, L.K. Paprzycki, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2010, s. 348.

16 P. Kozłowska – Kalisz, w: *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2013, s. 182.

17 P. Hofmański, L.K. Paprzycki, op. cit., s. 349.

18 J. Lachowski, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Tom II*, red. M. Królikowski, R. Zawłocki, Warszawa 2011, s. 501.

19 P. Hofmański, L.K. Paprzycki, op. cit., s. 365.

sprawcy po popełnieniu przestępstwa. Dotyczy to stosunku sprawcy do popełnionego czynu oraz pokrzywdzonego, w szczególności naprawienia lub starania o naprawienie szkody, ugody zawartej z pokrzywdzonym, wykazania żalu z powodu popełnienia przestępstwa, przeproszenia pokrzywdzonego²⁰.

Dopuszczalność stosowania instytucji warunkowego zawieszenia wykonania kary wobec sprawcy przestępstwa została ograniczona przez ustawodawcę w art. 69 § 4 k.k., który ma zastosowanie wobec sprawcy występku o charakterze chuligańskim (art. 115 § 21 k.k.) oraz sprawcy przestępstwa określonego w art. 178a § 4 k.k. Dotyczy to tych przypadków, gdy sprawca został uprzednio skazany za przestępstwo z art. 178a § 1 k.k. na karę nieizolacyjną, skazanie bowiem na karę pozbawienia wolności wyklucza możliwość zastosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary, co wynika wprost z dyspozycji art. 69 § 1 k.k. Zastosowanie wskazanej tu instytucji wobec sprawców tego typu przestępstw jest możliwe wyłącznie wówczas, gdy sąd ustali, że zachodzi szczególnie uzasadniony wypadek. Kodeks karny nie zawiera katalogu, w którym wskazałoby okoliczności uznane za szczególnie uzasadnione wypadki w rozumieniu art. 69 § 4 k.k. Kluczowe znaczenie ma tutaj zatem swobodna ocena sądu.

2. OKRES PRÓBY

Warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności następuje na okres próby, który jest dla skazanego próbą jego charakteru, dostosowania się do bezkonfliktowego współżycia w społeczeństwie²¹. Celem okresu próby jest sprawdzenie trafności dodatniej prognozy kryminologicznej, która była podstawą zastosowania warunkowego zawieszenia²².

Artykuł 70 k.k. określa długość okresu próby, na jaki może zostać zawieszona wykonanie kary. Jak stanowi § 1 tego przepisu okres próby wynosi od roku do 3 lat. W wypadku zawieszenia wykonania kary wobec sprawcy młodocianego (co uzasadnione jest małą stabilnością postaw młodocianych sprawców) oraz sprawcy, który popełnił przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej (co ma służyć lepszemu zabezpieczeniu pokrzywdzonego), okres próby jest dłuższy i wynosi od 2 do 5 lat (art. 70 § 2 k.k.). Okres próby rozpoczyna swój bieg od uprawomocnienia się orzeczenia.

W ustawie karnej brak jest dyrektyw, które mogłyby być podstawą ustalenia długości okresu próby. Rozwiązanie tej kwestii pozostawiono nauce prawa karnego oraz

20 A. Zoll, w: *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Tom I*, red. A. Zoll, Warszawa 2012, s. 949.

21 A. Tobis, w: *Zarys prawa karnego materialnego. Część ogólna*, red. T. Cyprian, Poznań 1968, s. 289.

22 I. Andrejew, W. Świda, W. Wolter, *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973, s. 305.

judykaturze. Sąd powinien, przy określaniu rozmiaru okresu próby, kierować się celowością, z uwzględnieniem przede wszystkim prewencji szczególnej i innych założeń, jakie powinna spełniać ta instytucja, w zależności od stopnia ich realizacji przez warunkowe zawieszenie wykonania kary²³. Jak trafnie przyjął SN, oznaczenie okresu próby wymaga uwzględnienia następujących czynników: 1) pewności pozytywnej prognozy kryminologicznej (im prognoza pewniejsza, tym okres próby powinien być krótszy); 2) rodzaju nałożonych na sprawcę obowiązków (okres próby powinien sprawcy stwarzać możliwość wywiązania się z obowiązków, jeśli je nałożono). Ustawodawca nie przewidział możliwości przerwania okresu próby, na skutek przeszkód w wykonywaniu zadań, którym ten okres służy, poza wypadkiem zarządzenia o odwołaniu warunkowego zawieszenia i poleceniem wykonania wymierzonej kary, ani zawieszenia jego biegu. Szczególny okres próby przewidziany jest przez art. 60 § 5 k.k., który znajduje zastosowanie do przypadków nadzwyczajnego złagodzenia kary wobec sprawców, którzy ujawnili informacje, o jakich mowa w art. 60 § 3 i 4 k.k. W takich przypadkach sąd ma prawo do warunkowego zawieszenia kary pozbawienia wolności wymierzonej do lat 5 na okres próby do 10 lat. W tym ostatnim przepisie, w odróżnieniu od art. 70 § 1 i 2 k.k., nie wskazano dolnej granicy okresu próby. Jest to poważna luka legislacyjna. Wydaje się, że minimalną długość okresu próby należy ustalać na podstawie art. 70, a zatem powinien on wynosić rok lub 2 lata, w zależności od tego z jakim sprawcą mamy do czynienia. Artykuł 60 § 5 k.k. statuuje *lex specialis* wyłącznie w odniesieniu do górnej wysokości okresu próby.

3. GRZYWNA ZWIĄZANA Z WARUNKOWYM ZAWIESZENIEM WYKONANIA KARY POZBAWIENIA WOLNOŚCI

Stosując środek probacyjny w postaci warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, sąd może orzec wobec sprawcy przestępstwa grzywnę, jeżeli jej wymierzenie obok kary pozbawienia wolności na innej podstawie prawnej nie jest możliwe (art. 71 § 1 k.k.). Wykluczone jest zatem zastosowanie tego przepisu w przypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, gdy przepis będący podstawą skazania, typizujący konkretny typ przestępstwa, przewiduje w sankcji karnej obok kary pozbawienia wolności również grzywnę (grzywna jako kara kumulatywna), jak i w sytuacji, gdy sprawca popełnił przestępstwo, z którego osiągnął korzyść majątkową lub popełnił je w celu osiągnięcia korzyści tego rodzaju. W tym ostatnim przypadku podstawę orzeczenia grzywny stanowi art. 33 § 2 k.k. Sankcja, o jakiej mowa w art. 71 § 1 k.k. ma charakter fakultatywny. Grzywna, jaka orzekana jest na podstawie tego przepisu, ma stanowić realną dolegliwość dla skazanego, w stosunku do którego wykonanie orzeczonej kary pozbawienia wolno-

23 Wyrok SN z dnia 21 marca 1980, Rw 92/80, OSNKW 1980, Nr 5 - 6, poz. 47.

ści warunkowo zawieszono²⁴. Wyłączną podstawą wymierzenia takiej grzywny, która w tym przypadku ma charakter akcesoryjny, jest sam fakt zastosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary. Zarówno liczba stawek dziennych, jak i wysokość stawki dziennej w przypadku grzywny orzekanej na podstawie tego przepisu określana jest według zasad ogólnych, o jakich mowa w art. 33 § 1 i 3 k.k. Grzywna taka może być zatem orzeczona w standardowych granicach, jakie określone są w art. 33 § 1 k.k., czyli w wymiarze od 10 do 540 stawek dziennych, a określając ich liczbę sąd powinien kierować się dyrektywami wymiaru kary o jakich mowa w art. 53 k.k. Wysokość stawki dziennej natomiast wynosi od 10 do 2.000 zł., a określając wysokość stawki dziennej takiej grzywny, sąd powinien brać pod uwagę dochody sprawcy, jego warunki osobiste, rodzinne, stosunki majątkowe i możliwości zarobkowe. W przypadku zarządzenia wykonania warunkowo zawieszzonej kary pozbawienia wolności grzywna orzeczona wobec sprawcy przestępstwa, na podstawie art. 71 § 1 k.k., nie podlega wykonaniu, a kara pozbawienia wolności ulega skróceniu o okres odpowiadający połowie liczby uiszczonych stawek dziennych grzywny z zaokrągleniem w górę do pełnego dnia (art. 71 § 2 k.k.).

4. OBOWIĄZKI PROBACYJNE

Warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności wiąże się z nałożeniem na skazanego pewnych obowiązków związanych z okresem próby, chyba że wobec sprawcy został orzeczony środek karny.

Rodzaj oraz zakres tych obowiązków powinien uwzględniać zasadniczy cel warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, którym jest oddziaływanie na sprawcę w taki sposób, by nie popełnił po raz kolejny przestępstwa.

Artykuł 72 § 1 k.k. stanowi, że obligatoryjne orzeczenie przez sąd przynajmniej jednego z obowiązków probacyjnych jest konieczne przy zawieszeniu wykonania kary pozbawienia wolności. Obowiązki, o jakich mowa w art. 72 § 1 k.k. są podstawą probacji jako formy warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności. Fakultatywna możliwość orzeczenia obowiązku(ów) probacyjnego(ych) aktualizuje się w przypadkach, gdy sąd orzeka obok kary tego rodzaju również środek karny.

Zestawienie obowiązków probacyjnych znajduje się w art. 72 § 1 pkt 1 – 8 k.k.

Pierwszym spośród obowiązków związanych z okresem próby, w razie zastosowania przez sąd omawianego środka probacyjnego, jest obowiązek informowania sądu lub kuratora o przebiegu okresu próby. Stosując ten element probacji, sąd jest zobowiązany do wskazania w wyroku skazującym sposobu i częstotliwości, z jaką oskarżony powinien realizować nałożony na niego obowiązek informowania sądu o przebiegu

24 Wyrok SN z dnia 28 grudnia 1977 r., VI KRN 326/77, OSNPG 1978, Nr 7, poz. 78.

okresu próby. Brak takiego rozstrzygnięcia uniemożliwia skuteczne egzekwowanie tego obowiązku, a nie ma możliwości konwalidowania tego uchybienia, ani w trybie art. 74 § 1 k.k., ani w drodze zastosowania art. 13 k.k.w.^{25, 26}

Kolejnym obowiązkiem, jaki może zostać orzeczony w związku z okresem próby jest przewidziany w art. 72 § 1 pkt 2 k.k. obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego. Środek ten niewątpliwie służy wychowawczemu oddziaływaniu na sprawcę, daje również satysfakcję pokrzywdzonemu. Obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego powinien być orzekany przede wszystkim w stosunku do sprawców przestępstw, którzy swoim zachowaniem wyrządzili pokrzywdzonemu krzywdę moralną, w tym w szczególności w przypadku przestępstw, o jakich mowa w art. 190 § 1, art. 190a § 1, art. 212 § 2, art. 216 § 2, art. 257, art. 262 § 1 k.k. Nie ma również przeszkód, by środek ten orzekać wobec sprawców przestępstw przeciwko mieniu. Obowiązek ten nie powinien być orzekany w tych przypadkach, gdy pokrzywdzony nie życzy sobie jego zastosowania, a także wówczas, gdy skazany przeprosił już pokrzywdzonego i zostało to w odpowiedni sposób udokumentowane w aktach postępowania, w tym w szczególności w protokole rozprawy. Artykuł 72 § 1 pkt 2 k.k. nie określa formy, w jakiej przeproszenie pokrzywdzonego powinno nastąpić. Do uznania sądu pozostawiono zatem termin oraz formę realizacji tego obowiązku. Przeproszenie może mieć dowolną formę, może zatem nastąpić tak ustnie, jak i w formie pisemnej. Istotne jest doprecyzowanie w wyroku formy przeproszenia, co pozwoli na kontrolę wywiązania się z nałożonego obowiązku²⁷.

Nałożenie obowiązku wykonywania ciężącego na sprawcy obowiązku łożenia na utrzymanie innej osoby (art. 72 § 1 pkt 3 k.k.) ma istotne znaczenie w przypadku warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, jaka orzeczona została za przestępstwo niealimentacji, tak w typie podstawowym, o jakim mowa w art. 209 § 1 k.k., jak i kwalifikowanym z art. 209 § 1a k.k.

Zastosowanie warunkowego zawieszenia wykonania kary może być połączone z nałożeniem na skazanego obowiązku wykonywania pracy zarobkowej, nauki lub obowiązku przygotowania się do zawodu (art. 72 § 1 pkt 4 k.k.). W tym przypadku mamy do czynienia z obowiązkiem o charakterze konstytutywnym, który polega na nakazie określonego zachowania. Zastosowanie tego środka probacyjnego ma istotne znaczenia dla sprawców młodocianych, w szczególności tych, którzy w dacie wydania wyroku skazującego nie osiągnęli 18 roku życia. Decyzja o nałożeniu na skazanego obowiązku pracy powinna być poprzedzona szczegółową analizą jego aktualnej sytuacji życiowej i rozważaniem, czy wykonywanie pracy zarobkowej będzie realne.

25 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 127), dalej jako: k.k.w.

26 Wyrok SN z dnia 29 października 2019 r., II KK 99/19, LEX nr 3561431.

27 Wyrok SO w Koninie z dnia 26 listopada 2019 r., II Ka 290/19, LEX nr 2753709.

Nie sposób bowiem orzec tego obowiązku np. wobec matki przebywającej na urlopie macierzyńskim.

Zakaz nadużywania alkoholu oraz używania innych środków odurzających z art. 72 § 1 pkt 5 k.k. jest orzekany przede wszystkim wobec tych skazanych, którzy popełnili przestępstwo pod wpływem alkoholu lub innych środków odurzających, jak również takich skazanych, u których używki (alkohol, inne środki odurzające) stanowiły jeden z podstawowych powodów popełnienia przestępstwa. Jak wynika z treści tego przepisu, w przypadku alkoholu, zakaz dotyczy nadużywania, co oznacza to, że sąd nie może zakazać skazanemu całkowitego spożywania alkoholu. W zupełnie inny sposób przedstawia się sytuacja w zakresie innych środków odurzających, tutaj bowiem sąd posiada kompetencję zakazania ich całkowitego używania.

Kolejnym obowiązkiem, jaki może zostać nałożony na skazanego w związku z zastosowaniem warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności, jest obowiązek poddania się terapii uzależnień (art. 72 § 1 pkt 6 k.k.). Orzeczenie tego obowiązku wymaga zgody skazanego (art. 74 § 1 k.k.). Obowiązek ten spełnia ewidentnie rolę indywidualnoprorewencyjną i profilaktyczną²⁸.

Obowiązkiem probacyjnym, jaki może zostać orzeczony w razie zastosowania warunkowego zawieszenia wykonania kary, jest także obowiązek powstrzymania się od przebywania w określonych środowiskach lub miejscach (art. 72 § 1 pkt 7 k.k.). Pod pojęciem „miejsce” rozumieć należy miejsce gromadzenia się i przebywania określonych osób. Orzeczenie tego obowiązku aktualizuje się w przypadkach, gdy sąd ustali, że popełnienie przez sprawcę czynu dokonane zostało pod wpływem określonego środowiska albo w okolicznościach związanych z pewnym miejscem.

Ponadto, na podstawie art. 72 § 1 pkt 8 k.k. sąd może orzec wobec skazanego obowiązek innego stosownego postępowania w okresie próby, o ile może to zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa. Obowiązek ten powinien zostać ściśle określony albo w wyroku skazującym przez sąd wyrokujący, albo przez sąd wykonujący orzeczenie, jeżeli obowiązek ten jest nakładany na skazanego w trakcie okresu próby. Obowiązek innego stosownego postępowania został przez ustawodawcę uzupełniony zastrzeżeniem, że można go nałożyć, jeżeli może to zapobiec popełnieniu nowego przestępstwa. Jest to zatem przepis blankietowy. Inne stosowne postępowanie w okresie próby, które może zapobiec popełnieniu ponownie przestępstwa, może polegać np. na nałożeniu na oskarżonego obowiązku wykonania prawomocnego orzeczenia sądu cywilnego²⁹.

Treść art. 72 § 1 k.k. nie pozostawia wątpliwości, że niektóre spośród wymienionych w nim obowiązków probacyjnych mogą zostać nałożone na sprawcę wyłącznie

28 K. Buchała, *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989, s. 329.

29 Wyrok SA w Gdańsku z dnia 26 sierpnia 2020 r., II AKa 92/20, LEX nr 3189902.

w wyroku skazującym, np. obowiązek przeproszenia pokrzywdzonego (art. 72 § 1 pkt 2 k.k.), czy wykonywanie ciężącego na sprawcy obowiązku łżenia na utrzymanie innej osoby (art. 72 § 1 pkt 3 k.k.), inne zaś, jak np. wykonywanie pracy zarobkowej, zobowiązanie do nauki lub przygotowania się do zawodu (art. 72 § 1 pkt 4 k.k.), czy powstrzymanie się od nadużywania alkoholu lub używania innych środków odurzających (art. 72 § 1 pkt 5 k.k.) mogą być modulowane w postępowaniu wykonawczym. Zgodnie bowiem z art. 74 § 2 k.k. sąd w okresie próby, jeżeli za tym przemawiają względy wychowawcze, może obowiązki związane z okresem próby ustanawiać, zmieniać i rozszerzać.

Ponadto, stosując warunkowe zawieszenie wykonania kary, sąd może orzec świadczenie pieniężne, o którym mowa w art. 39 pkt 7 k.k.; może również zobowiązać skazanego do naprawienia wyrządzonej przestępstwem szkody w całości lub w części, chyba że orzekł środek kompensacyjny (art. 72 § 2 k.k.). Nałożenie obowiązku naprawienia szkody na podstawie tego ostatniego przepisu wchodzi w rachubę wówczas, gdy pokrzywdzony (lub prokurator) nie złożył wniosku, o którym mowa w art. 46 § 1 k.k. lub wniosek ten został złożony po terminie, o jakim mowa w art. 49a § 1 k.p.k.³⁰. W razie złożenia takiego wniosku podstawą orzeczenia o obowiązku naprawienia szkody jest art. 46 § 1 k.k., a nie art. 72 § 2 k.k.³¹. Orzekają na podstawie tego ostatniego przepisu o obowiązku naprawienia szkody, sąd w wyroku określa również czas i sposób jego wykonania³². Nie sposób orzec obowiązku, o jakim mowa w art. 72 § 2 k.k. wobec skazanego w sytuacji, gdy roszczenie wynikające z popełnienia przestępstwa jest przedmiotem innego postępowania albo o roszczeniu tym prawomocnie orzeczono (art. 415 § 1 zd. 2 k.p.k.)³³.

Czas oraz sposób wykonania nałożonych obowiązków związanych z okresem próby, o których mowa w art. 72 k.k. sąd określa po wysłuchaniu skazanego, zaś nałożenie obowiązków wskazanych w art. 72 § 1 pkt 6 i 6a k.k. wymaga ponadto zgody skazanego (art. 74 § 1 k.k.). Ustawodawca dopuścił możliwość modyfikacji, w okresie próby, obowiązków probacyjnych wskazanych w art. 72 § 1 pkt 3 – 8 k.k. Obowiązki te, jeżeli względy wychowawcze za tym przemawiają, mogą być ustanawiane, rozszerzane bądź też zmieniane. Istnieje również możliwość zwolnienia skazanego od ich wykonywania, za wyjątkiem obowiązku wymienionego w art. 72 § 2 k.k. Możliwe jest także ustanowienie dozoru, którego pierwotnie nie orzeczono, jak i zwolnienie od niego, co odnieść należy również do przypadków, gdy został on ustanowiony na podstawie art. 73 § 2 k.k.

30 Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 37), dalej jako: k.p.k.

31 Wyrok SA w Katowicach z dnia 7 sierpnia 2001 r., II AKa 297/01, LEX nr 54675.

32 Uchwała SN z dnia 24 maja 2005 r., I KZP 17/05, OSNKW 2005, Nr 7 – 8, poz. 59.

33 Wyrok SA w Krakowie z dnia 7 maja 2015 r., II AKa 64/15, LEX nr 1711424.

5. DOZÓR

Dozór nad skazanym wobec, którego zastosowano warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności stanowi integralną część tego środka probacyjnego.

Institucja ta jest nadzwyczaj skutecznym środkiem polityki karnej, gdy wiąże się profesjonalnie z nadzorem nad zachowaniem się danej osoby w okresie próby. Fundamentalnymi zadaniami dozoru są funkcje aktywnego kształtowania procesu oddziaływania na skazanego, a także funkcje kontrolne nad jego postępowaniem w okresie próby.

Jak wynika z przytoczonych tu argumentów, dozór nie ogranicza wolności skazanego, nie zwiększa nałożonych na niego w wyroku dolegliwości, a umożliwia sądowi zwiększenie oddziaływania wychowawczego w okresie próby. Pełni również funkcję kontrolną umożliwia bowiem sądowi stały wgląd w przebieg próby poprzez składanie okresowych sprawozdań.

Na podstawie art. 73 § 1 k.k. sąd, zawieszając wykonanie kary pozbawienia wolności, może oddać skazanego pod dozór kuratora (zarówno zawodowego, jak i społecznego) lub osoby godnej zaufania, stowarzyszenia, instytucji albo organizacji społecznej, do której działalności należy troska o wychowanie, zapobieganie demoralizacji lub pomoc skazanym.

Dozór jest natomiast obowiązkowy wobec młodocianego sprawcy przestępstwa umyślnego (co odnieść należy również do skazania młodocianego sprawcy za przestępstwo umyślnie - nieumyślnie), sprawcy określonego w art. 64 § 2 k.k. (co odnieść należy również do sprawcy, który z popełnienia przestępstwa uczynił sobie stałe źródło dochodu lub popełnił przestępstwo działając w zorganizowanej grupie lub związku mającym na celu popełnienie przestępstwa oraz sprawcy przestępstwa o charakterze terrorystycznym – art. 65 § 1 k.k. w zw. z art. 64 § 2 k.k.), sprawcy określonego w art. 64a k.k., a także wobec sprawcy przestępstwa popełnionego w związku z zaburzeniami preferencji seksualnych oraz sprawcy, który popełnił przestępstwo z użyciem przemocy na szkodę osoby wspólnie zamieszkującej (art. 73 § 2 k.k.). Odnosząc się do ostatniej spośród wymienionych przesłanek obligatoryjnego dozoru, należy przypomnieć, że dla oceny jej zaktualizowania się na gruncie konkretnej sprawy istotny jest stan występujący w czasie popełnienia przestępstwa, a nie w momencie wyrokowania.

6. PRZESŁANKI ZARZĄDZENIA WYKONANIA WARUNKOWO ZAWIESZONEJ KARY

W art. 75 k.k. ustawodawca przewidział zarówno obligatoryjne, jak i fakultatywne przesłanki zarządzenia wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności.

Sąd jest zobligowany do zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności uprzednio zawieszanej, jeżeli skazany w okresie próby:

- 1) popełnił podobne przestępstwo (art. 115 § 3 k.k.) umyślne, za które orzeczono prawomocnie karę pozbawienia wolności bez warunkowego zawieszenia jej wykonania (art. 75 § 1 k.k.).
- 2) rażąco naruszył porządek prawny w ten sposób, że ponownie użył przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej, które z nim wspólnie zamieszkują, a za tego rodzaju przestępne zachowanie (przestępstwo popełnione z użyciem przemocy lub groźby bezprawnej wobec osoby najbliższej lub innej osoby małoletniej zamieszkujących wspólnie ze sprawcą) jest aktualnie skazany na karę warunkowo zawieszoną i poddawany próbie (art. 75 § 1a k.k.).
- 3) rażąco naruszył porządek prawny, a w szczególności gdy popełnił inne przestępstwo niż określone w art. 75 § 1 k.k. (czyli umyślne, ale niepodobne do poprzedniego; umyślne podobne do poprzedniego, za które został skazany, ale na inną karę niż bezwzględne pozbawienie wolności; ewentualnie przestępstwo nieumyślne), albo jeżeli uchyła się od uiszczenia grzywny, od orzeczonego dozoru, od wykonania nałożonych obowiązków probacyjnych lub orzeczonych środków karnych, środków kompensacyjnych lub od przepadku – o ile którakolwiek z tych okoliczności miała miejsce po udzieleniu skazanemu pisemnego upomnienia przez zawodowego kuratora sądowego w trybie, o jakim mowa w art. 173 § 4 k.k.w., informującego go o negatywnych skutkach niezastosowania się do upomnienia (art. 75 § 2a k.k.), chyba że przemawiają przeciwko temu szczególne względy.

Sąd może zarządzić wykonanie warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności w dwóch przypadkach:

- 1) jeżeli skazany w okresie próby rażąco naruszył porządek prawny, w szczególności popełniając przestępstwo inne niż wskazane w art. 75 § 1 k.k., albo gdy uchyła się od uiszczenia grzywny, od dozoru, wykonania nałożonych obowiązków lub orzeczonych środków karnych, środków kompensacyjnych lub od przepadku, a nie był wcześniej pisemnie upominany przez zawodowego kuratora sądowego o możliwych ujemnych następstwach takiego zachowania (art. 75 § 2 k.k.). W pojęciu uchylania się mieści się negatywny stosunek psychiczny skazanego do nałożonych obowiązków, dozoru, a także do orzeczonych środków karnych, przepadku lub środków kompensacyjnych, będący wyrazem jego złej woli i sprawiający, że mimo obiektywnej możliwości podporządkowania się wymienionym rygorom skazany nie czyni tego, bo nie chce, a więc z powodów przez siebie zawinionych. „Uchylanie się”, o którym mowa w art. 75 § 2 k.k., powinno mieć charakter powtarzalny.

- 2) gdy skazany rażąco narusza porządek prawny, a w szczególności gdy popełnił przestępstwo (jakikolwiek) w okresie po wydaniu wyroku skazującego na karę pozbawienia wolności z warunkowym zawieszeniem jej wykonania, a przed jego uprawomocnieniem się (art. 75 § 3 k.k.).

W przypadku zarządzenia wykonania kary w wypadkach wskazanych w art. 75 § 2 i 3 k.k. sąd może, uwzględniając dotychczasowy przebieg próby, a przede wszystkim wykonanie nałożonych obowiązków, skrócić orzeczoną karę, nie więcej jednak niż o połowę (art. 75 § 3a k.k.).

Zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary pozbawienia wolności może nastąpić w okresie próby lub w czasie nie dłuższym niż rok od zakończenia jej okresu (art. 75 § 4 k.k.). Postanowienie o zarządzeniu wykonania kary musi uprawomocnić się nie później niż przed upływem liczonego łącznie okresu próby oraz rocznego okresu, o jakim mowa w art. 75 § 4 k.k.³⁴. Termin ten jest nieprzekraczalny, nie może być zatem przedłużony³⁵. Późniejsze zarządzenie wykonania warunkowo zawieszanej kary jest niemożliwe, z uwagi na zatarcie skazania, które następuje z mocy prawa z upływem roku od zakończenia okresu próby (art. 76 § 1 k.k.). Jeżeli natomiast wobec skazanego orzeczono grzywnę, środek karny, przepadek lub środek kompensacyjny, zatarcie skazania nie może nastąpić przed ich wykonaniem albo przedawnieniem ich wykonania. Zatarcie skazania nie może nastąpić także przed wykonaniem środka zabezpieczającego (art. 76 § 2 k.k.).

PODSUMOWANIE

Warunkowe zawieszenie wykonania kary pozbawienia wolności jest środkiem polityki karnej, który ma celu złagodzenie skutków, jakie pociąga za sobą natychmiastowe wykonanie kary pozbawienia wolności. Instytucja ta powinna być stosowana wyłącznie wobec sprawców epizodycznych, którzy rokują szybką poprawę zachowań społecznych.

Probacyjny charakter warunkowemu zawieszeniu nadają w szczególności obowiązki obok niego orzeczone, a nie samo zawieszenie, tzw. proste, które traktować należy jako środek polityki kryminalnej ukierunkowany na ograniczenie populacji więziennej, a także odłożenie w czasie momentu realnego wykonania kary.

Regulacje dotyczące tej materii, zawarte zarówno w k.k., jak i k.k.w. traktować należy jako zupełne i odpowiadające celom tego środka probacyjnego. Przedstawione w tekście argumenty pozwalają na sformułowanie tezy, że instytucja warunkowego zawieszenia wykonania kary pozbawienia wolności jest jednym z najważniejszych instrumentów probacyjnych, a jego pozycja wśród środków reakcji prawnokarnej jest niezachwiana.

34 Postanowienie SN z dnia 21 lipca 2005 r., V KK 193/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 1378.

35 Postanowienie SA w Katowicach z dnia 19 listopada 2003 r., II AKz 845/03, LEX nr 104004.

BIBLIOGRAFIA

Literatura

1. Andrejew I., Świada W., Wolter W., *Kodeks karny z komentarzem*, Warszawa 1973.
2. Buchała K., *Prawo karne materialne*, Warszawa 1989.
3. Gardocki L., *Prawo karne*, Warszawa 2001.
4. *Kodeks karny. Część ogólna. Komentarz. Tom I*, red. A. Zoll, Warszawa 2012.
5. *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Filar, Warszawa 2010.
6. *Kodeks karny. Komentarz*, red. M. Mozgawa, Warszawa 2013.
7. *Kodeks karny. Komentarz. Część ogólna. Tom II*, red. Królikowski M., Zawłocki R., Warszawa 2011.
8. *Prawo karne*, red. A. Grześkowiak, Warszawa 2007.
9. Paweła S., *Prawo karne wykonawcze. Zarys wykładu*, Kraków 2003.
10. *Zarys prawa karnego materialnego. Część ogólna*, red. T. Cyprian, Poznań 1968.

Źródła prawa

1. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny, (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 17).
2. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks karny wykonawczy, (t.j. Dz. U. z 2023 r., poz. 127).
3. Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. Kodeks postępowania karnego, (t.j. Dz. U. z 2024 r., poz. 37).

Orzecznictwo

1. Uchwała SN z dnia 24 maja 2005 r., I KZP 17/05, OSNKW 2005, Nr 7 – 8, poz. 59.
2. Wyrok SN z dnia 18 kwietnia 2023 r., V KK 68/23, LEX Nr 3582416.
3. Wyrok SN z dnia 27 lutego 2023 r., III KK 637/22, LEX Nr 3556237.
4. Wyrok SN z dnia 22 czerwca 2022 r., V KK 560/22, LEX Nr 3581521.
5. Wyrok SN z dnia 30 lipca 2020 r., II KK 202/19, LEX Nr 3186432.
6. Wyrok SN z dnia 29 października 2019 r., II KK 99/19, LEX Nr 3561431.
7. Wyrok SN z dnia 16 lutego 2017 r., I KK 103/18, LEX Nr 2279015.
8. Wyrok SN z dnia 28 lipca 1980 r., Rw 258/80, OSNKW 1980, Nr 12, poz. 91.
9. Wyrok SN z dnia 21 marca 1980, Rw 92/80, OSNKW 1980, Nr 5 – 6, poz. 47.
10. Wyrok SN z dnia 28 grudnia 1977 r., VI KRN 326/77, OSNPG 1978, Nr 7, poz. 78.
11. Postanowienie SN z dnia 6 sierpnia 2020 r., IV KK 314/20, LEX Nr 3277580.
12. Postanowienie SN z dnia 10 kwietnia 2018 r., III KK 96/18, LEX Nr 2495945.
13. Postanowienie SN z dnia 20 listopada 2008 r., II KK 180/08, LEX Nr 468656.
14. Postanowienie SN z dnia 21 lipca 2005 r., V KK 193/05, OSNwSK 2005, Nr 1, poz. 1378.
15. Wyrok SA w Warszawie z dnia 17 grudnia 2021 r., II Aka 171/21, LEX Nr 3305170.
16. Wyrok SA w Gdańsku z dnia 26 sierpnia 2020 r., II Aka 92/20, LEX Nr 3189902.
17. Wyrok SA w Lublinie z dnia 27 maja 2015 r., II Aka 97/15, LEX Nr 1768706.
18. Wyrok SA w Krakowie z dnia 7 maja 2015 r., II Aka 64/15, LEX Nr 1711424.
19. Wyrok SA w Krakowie z dnia 5 grudnia 2001 r., II Aka 279/00, LEX Nr 56681.
20. Wyrok SA w Katowicach z dnia 7 sierpnia 2001 r., II Aka 297/01, LEX Nr 54675.
21. Postanowienie SA w Katowicach z dnia 19 listopada 2003 r., II AKz 845/03, LEX Nr 104004.
22. Wyrok SO w Koninie z dnia 26 listopada 2019 r., II Ka 290/19, LEX Nr 2753709.